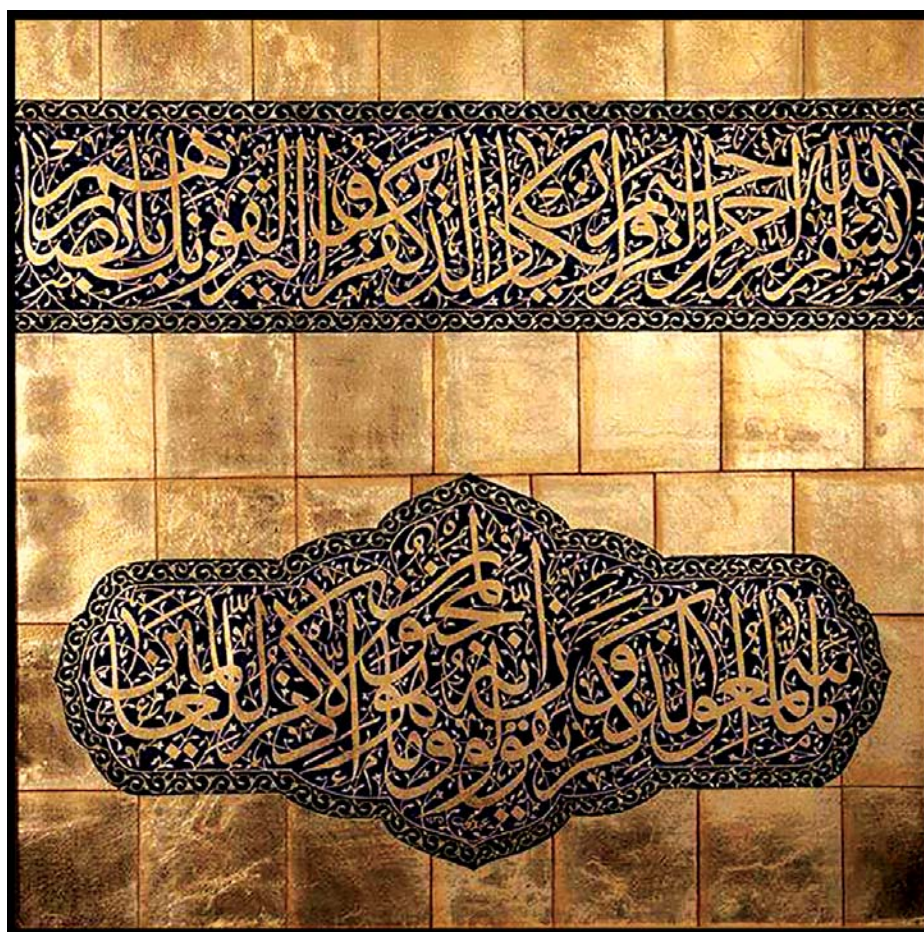

مقایسه ترکیب بندی در دو کتیبه ثلاث
طوماری از محمد رضا امامی اصفهانی
و محمد حسین شهید مشهدی در صحن
عتیق حرم امام رضا (ع)

نمونه‌ای از خوشنویسی آیه مبارک
«و ان یکاد» در ۳ اثر خوشنویسی
متفاوت، نام هنرمند: محسن عبادی،
مأخذ: محسن عبادی.

مقایسه ترکیب بندی در دو کتیبه ثلث طوماری از محمدرضا امامی اصفهانی و محمدحسین شهید مشهدی در صحن عتیق حرم امام رضا (ع)

سمیراسادات داننده*

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۱/۲۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۱/۱۹

چکیده

صحن عتیق، از قدیمی ترین بخش های حرم امام رضا (ع) است که در آن شیوه های متنوع تزیین به کار رفته است. گروه مهمی از این تزیینات، کتیبه هایی است که بر ایوان ها و جرزهای آن نصب شده است. کتیبه های طوماری ثلث بیشترین کارکرد را در این مجموعه دارد. برخی از این کتیبه ها را هنرمندانی نظیر محمدرضا امامی اصفهانی از دوره صفوی و محمدحسین شهیدمشهدی از دوره قاجار کتابت کرده اند. در کتیبه های این دو هنرمند از مبانی بصری و ویژه ای جهت استواری ترکیب کتیبه ها استفاده شده است. در این نوشتار می کوشیم ترکیب بندی، عوامل تأثیرگذار در ترکیب نظیر ویژگی حروف، برخی کیفیت های بصری و کرسی بندی را مشخص کرده و تفاوت ترکیب در این دو کتیبه شناسایی شود. سؤالات این پژوهش عبارتند از: جنبه ها و عوامل بصری مؤثر در ترکیب دو کتیبه ثلث طوماری از محمدرضا امامی اصفهانی و محمدحسین شهیدمشهدی چه مواردی را شامل می شود؟ از کدام ویژگی های حروف قلم ثلث در ترکیب این دو کتیبه استفاده شده است؟ چه شباهت و تفاوت های بصری در این دو کتیبه وجود دارد؟ این مطالعه به روش توصیفی - موردی انجام شد و جمع آوری اطلاعات و تصاویر بر اساس مطالعات کتابخانه ای، مصاحبه و استفاده از بایگانی تصاویر آفرینش های هنری آستان قدس استوار است. نتایج بررسی نشان می دهد، در هر دو کتیبه از ویژگی های اصلی خط ثلث نظیر افراشته ها، حروف کشیده و حروف گرداندام در ایجاد صور بصری مهمی چون آهنگ بصری، تعادل، تباین و تناسب جهت پدید آوردن ترکیب استفاده شده است. استفاده از یاء راجعه، کرسی بندی، حرکت های افقی، عمودی و مورب نیز در هر دو کتیبه وجود دارد. در همه این موارد تفاوت هایی در نحوه استفاده از این کیفیت ها مشاهده می شود که در نهایت منجر به ایجاد فضایی آرام در کتیبه محمدرضا امامی اصفهانی و فضایی پر تحرک در کتیبه محمدحسین شهیدمشهدی شده است.

واژگان کلیدی

صحن عتیق، کتیبه طوماری، کیفیت های بصری، ترکیب بندی، محمدحسین شهیدمشهدی، محمدرضا امامی اصفهانی.

* کارشناس ارشد ارتباط تصویری، مدرس گروه شهرسازی و ارتباط تصویری مؤسسه آموزش عالی اقبال لاهوری، شهر مشهد
Email: samiradanandeh@yahoo.com
استان خراسان.